Presidentti Kari Kuusiniemi 8.12.2022 H 702/22

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

VNS 11/2021 vp VALTIONEUVOSTON SELONTEKO TIEDUSTELULAINSÄÄDÄNNÖSTÄ

Korkein hallinto-oikeus toteaa, että lausunto annetaan nimenomaan selonteosta eikä sellaisenaan tiedustelulainsäädännöstä. Aluksi on kuitenkin korostettava, että tiedustelulainsäädännössä on kysymys yhtäältä hyvin perusoikeusherkästä sekä ihmisoikeuksiin ja unionioikeuteen kytkeytyvästä sääntelystä, mutta toisaalta - ja erityisesti myös tässä maailmantilanteessa - tärkeästä demokratian itsepuolustusmekanismista ja maanpuolustuksen ytimeen kuuluvasta funktiosta.

Eduskunnan edellyttämän selonteon antamista voidaan sinänsä pitää keskeisenä tiedustelulainsäädännön legitimiteettiä turvaavana menettelynä. Sen avulla on mahdollista osaltaan varmistua perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta tilanteessa, jossa oikeusturvan toteutumiseen liittyy muutoin merkittäviä julkisuuden rajoituksia.

Viimeksi mainittuun nähden huomio kiinnittyy kuitenkin siihen, että selonteko on kirjoitettu varsin yleiseen muotoon, eikä sen perusteella ole muodostettavissa kovinkaan tarkkaa kuvaa eduskunnan ponsilausumassa tarkoitetuista "tiedustelulainsäädännön toimivuudesta, tehokkuudesta ja tuloksellisuudesta, kehittämistarpeista, valvonnasta ja oikeusturvan toteutumisesta sekä muista asiakokonaisuuteen liittyvistä relevanteista seikoista". Selonteon valvontafunktion toteutumista olisi parantanut, jos siihen olisi salassapitosäännösten puitteissa sisällytetty tilasto- ja indikaattoritietoja käytetyistä toimivaltuuksista ja niiden tyypillisistä perusteista. Vastaava näkemys on jo aiemmin esitetty tiedustelulainsääntöä koskevaa valtioneuvoston selontekoa varten annetussa oikeuskanslerin lausunnossa (OKV/565/21/2021, 19.3.2021).

Euroopan turvallisuusympäristössä selonteon laatimisen jälkeen tapahtuneet dramaattiset muutokset ovat omiaan johtamaan kasvavaan tarpeeseen hyödyntää siviili- ja sotilastiedustelulle annettuja toimivaltuuksia sekä huolehtia niiden ajanmukaisuudesta suhteessa turvallisuusympäristön muutoksiin. Samalla on kuitenkin huolehdittava riittävien valvontajärjestelmien olemassaolosta ja tehokkuudesta varmistamalla, että turvataan riittävät resurssit huolehtia tiedustelutoiminnan valvonnasta oikeusvaltion edellyttämällä tarkkuudella.

Kuten selonteossa todetaan, tiedustelulainsäädännön soveltaminen edellyttää kansallisen lainsäädännön, Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja muiden Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten ja Euroopan unionin lainsäädännön noudattamista sekä kansallisten ylimpien tuomioistuinten, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja EU-tuomioistuimen oikeuskäytännön huomioon ottamista. Koska päätöksenteko perusoikeuksiin vakavimmin puuttuvien tiedustelutoimivaltuuksien käyttämisestä on keskitetty Helsingin käräjäoikeuteen, tätä koskevat asiat eivät tule hallintolainkäytön piirissä ratkaistavaksi. Sitä vastoin on mahdollista, että tiedustelutoimintaan liittyy

Korkeimman hallinto-oikeuden henkilötietojen käsittelyyn ja tietosuojaan liittyvät tiedot ovat saatavilla www.kho.fi
Uppgifter gällande behandlingen av personuppgifter i högsta förvaltningsdomstolen och dataskydd finns tillgängliga på www.hfd.fi

sellaisia julkisuuslain soveltamiseen liittyviä kysymyksiä, jotka tulevat viime kädessä korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi. Toistaiseksi tällaisia muutoksenhakuasioita ei kuitenkaan ole tullut vireille.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa ja Euroopan unionin tuomioistuimessa oli tiedustelulakeja säädettäessä vireillä useita asioita, joissa oli kysymys varsinkin tietoliikennetiedustelun ja yksityiselämän suojan ja henkilötietojen suojan välisestä suhteesta. Selonteossa viitataan tältä osin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen sittemmin antamiin tuomioihin tapauksissa Big Brother Watch and Others v. the United Kingdom (25.5.2021) ja Centrum för rättvisa v. Sweden (25.5.2021) sekä unionin tuomioistuimen ratkaisuihin asiassa C-623/18 Privacy International sekä yhdistetyissä asioissa C-511/18, C-512/18 ja C-520/18 (Quadrature du Net). Kyseinen oikeuskäytäntö ei edellyttäne muutoksia voimassa olevaan tiedustelulainsäädäntöön.